

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2004-1-87 (İlk İnceleme)
Karar Sayısı : 04-66/949-227
Karar Tarihi : 19.10.2004

10 **A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER**

Başkan : Mustafa PARLAK
Üyeler : Tuncay SONGÖR, A. Ersan GÖKMEN, R. Müfit SONBAY,
Murat GENCER, Rıfki ÜNAL, Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI,
M.Sıraç ASLAN, Süreyya ÇAKIN

B. RAPORTÖR : Harun ULU

C. ŞİKAYET EDEN : - Konya'da Faaliyet Gösteren 41 Kömür Satıcısı Teşebbüs

20

D. HAKKINDA İLK İNCELEME YAPILAN:

- Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu
Hipodrom Cad. No:12 Yenimahalle 06330 Ankara

E. DOSYA KONUSU: Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu'nun 2004-2005 kış sezonunda uygulamaya geçtiği bayilik sisteminin rekabeti kısıtlayıcı etkiler taşıdığı ve bu şekilde 4054 sayılı Kanun'un ihlal edildiği iddiası.

30

F. İDDİALARIN ÖZETİ: Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu'nun (TKİ) iller bazında bayilik sistemi oluşturmaya karar vererek, 2.8.2004 tarihinde Konya'nın ihtiyacı olan 275.000 ton'luk kömür ihalesi yaptığı, bu ihale ile piyasaya arz edilecek kömürün torbalama işleminin de ihaleyi kazanan firmaya bırakıldığı, Konya'daki esnafın ağırlıklı olarak TKİ'ye ait ocaklardan çıkarılan kömürlerin perakende satışını yaptığı, söz konusu ihaleden sonra esnafın TKİ'den doğrudan kömür alamayacağı ve Konya'da faaliyette bulunan torbalama tesislerinden yararlanamayacağı ifade edilerek piyasadaki rekabeti bozucu etkiler taşıyan bu uygulamalarla ilgili gereğinin yapılması talep edilmiştir.

40

G. DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına 17.8.2004 tarihin ve 4584, 4585 sayılar ile giren başvurular üzerine, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. ve 6. maddesi uyarınca yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 12.10.2004 tarih, 2004-1-87/İİ-04-HU sayılı İlk İnceleme Raporu, 14.10.2004 tarih, REK.0.05.00.00/197 sayılı Başkanlık önergesi ile 04-66 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H. RAPORTÖRÜN GÖRÜŞÜ: İlgili raporda;

50 - TKİ'nin Bayilik Sözleşmesi'nin 2003/3 sayılı Tebliğ ile Değişik 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği kapsamında grup muafiyetinden yararlanabileceği,

- TKİ'nin 2004-2005 sezonunda uygulamaya başladığı bayilik sistemi nedeniyle bazı müşterilerine mal vermeyi kesmesinin 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 6. maddesini ihlal etmediği, dolayısıyla anılan teşebbüs hakkında önaraştırma veya soruşturma açılmasına gerek bulunmadığı, bu nedenle şikayetin reddedilmesinin gerektiği

ifade edilmektedir.

60

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Şikayet Edilen Teşebbüs ve Şikayet Konusu Olaya İlişkin Bilgiler

I.1.1. TKİ ve Teşebbüs Niteliği

6974 sayılı Kanun'la 22.5.1957 tarihinde kurulan ve 8.6.1984 tarih, 233 sayılı KHK ile faaliyetleri yeniden düzenlenen TKİ bir iktisadi devlet teşekkülüdür.

70 TKİ'nin 4 müessesesi bulunmakta olup, bunlar;

- ELİ (Ege linyitleri) Müessesesi
- GELİ (Güney Ege Linyitleri) Müessesesi
- GLİ (Garp Linyitleri) Müessesesi
- SLİ (Seyitömer Linyitleri) Müessesesi'dir.

80 4054 sayılı Kanun'un 3. maddesinde teşebbüs "*Piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimler*" olarak tanımlanmıştır.

233 sayılı KHK'nın 4. maddesinde ise, iktisadi devlet teşekküllerinin tüzel kişiliğe sahip olduğu ve bu Kanun Hükmünde Kararname ile saklı tutulan hususlar dışında özel hukuk hükümlerine tabi olduğu belirtilmiştir.

90 TKİ'nin kömür ticareti ile ilgili konularda bağımsız karar alabilme yetkisi bulunmaktadır. Şikayete konu olan olay da, aşağıda açıklanacağı üzere TKİ yönetim kurulu tarafından alınmış bir karara dayanmaktadır. Bu bakımdan, TKİ'nin 4054 sayılı Kanun kapsamında bir teşebbüs olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

I.1.2. Şikayet Konusu Olaya İlişkin Bilgiler

Raportörün TKİ yetkilileri ile yaptığı görüşmeler ve bu çerçevede elde ettiği belgelerden şikayet konusu olaya ilişkin aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır.

100 TKİ Pazarlama ve Satış Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan ve Genel Müdürlük Makamı'na sunulan 6.7.2004 tarihli bilgi notunda aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

"... vatandaşların kalorisi ve fiyatı çok yüksek ithal kömür ile pahalı bir yerli üretim kömür arasında tercih yapmak mecburiyetinde kaldığı,

bu nedenle ve bir yerde bu durumu regüle etmek amacı ile, TKİ. 2004-2005 sezonuna Sanayi ve Teshin için piyasaya 1 milyon ton ilave kömür üretim planı ile girmiş ve bu şekilde üretimini 7,7 ton olarak hedeflemiştir.

110 *Bu yıl içinde 10.05.2004 tarih ve 2004/7298 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca Mayıs 2004 – Ekim 2004 döneminde fakir ailelere yaklaşık 1.2 milyon ton kömürün dağıtılması için TKİ. gerekli organizasyonu yapmış ve 1 Temmuz 2004 tarihi itibariyle sevkiyatlar başlamıştır.*

120 *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'nın 18.6.2004 tarihli toplantısındaki direktifleri ile Başbakan'ın; TKİ'nin 2004 teshin sezonunda halk ihtiyacı olarak piyasaya sokmayı düşündüğü 4 milyon ton kömürün 1,2 milyon tonunun fakir ailelere yardım olarak dağıtılacağı, 2,8 milyon tonunun da halk ihtiyacı olarak ülke genelinde satılacağı şeklinde TBMM'de yapmış olduğu 22/06/2004 tarihli basın açıklamaları da göz önünde bulundurularak;*

13.5.2004 tarih 18/273 sayılı Yönetim Kurulu Kararı ile yeni çıkarılmış olan satış yönetmeliğimiz esaslarından bağımsız olarak 7.7.2004 – 30.6.2004 tarihleri arasında geçerli olmak üzere TKİ tarafından belirlenen kriterlere göre, bazı il / iller için tespit edilecek bağlantılı satış müşterileri (bayiler) kanalıyla ısınma amaçlı halk ihtiyacı 2.8 milyon ton kömürün ülke genelinde piyasaya sürüleceği,

130 *bayilere CİF olarak ulaştırılacak, genelde ELİ. ve GLİ. üretimi kömürlerin TKİ'nin belirleyeceği fiyattan halka satılacağı...*

... bu oluşumun yaşama geçirilebilmesi halinde; ısınma kömürünün fiyatı aşağı çekilebilecek ve ithalat azalacaktır. Buna göre;

*TKİ üretimi artacak ve ek istihdam sağlanabilecektir.
Isınma kömürünün fiyatı yaklaşık 40-50 ton/USD aşağıya çekilebilecektir.
Döviz tasarrufu sağlanacaktır.
Halkımız daha ucuz kömür alabilecektir.
TKİ'nin karlılığı artacaktır."*

140 TKİ Yönetim Kurulu 7.7.2004 tarih ve 27 sayılı toplantısında ilgili bilgi notunu görüşerek;

1) 1. ve 2. derece yerleşim yerlerinde ısınma amaçlı halk ihtiyacı olarak ELİ. ve GLİ. üretimi kömürlerin satışına ilişkin Kurumumuzun belirlediği kriterlere göre yapılacak bayilik seçiminin, bu konuda ilan yoluyla firmaların davet edilmesi ve pazarlık usulüyle yapılmasına, ...

150 3) a) 1 ve 2. derece yerleşim yerlerinde ısınma amaçlı halk ihtiyacı olarak ELİ ve GLİ. üretimi kömürlerin satışına ilişkin bayiler için hazırlanmış bulunan bağlantılı satış - bayilik sözleşmesi bağlantılı satış – bayilik şartnamesi ve ekleri, taslakları... 'nın onaylanmasına" karar verilmiştir.

160 Yönetim Kurulu'nun ilgili kararı doğrultusunda 2.8.2004 tarihinde çıkılan ihalede 43 ilde satılacak 5 ayrı ürün için ayrı ayrı teklif alınmıştır. ihalede firmalar TKİ'den temin ederek satabilecekleri kömür miktarını ve bu iş için talep ettikleri kar payını belirtmişlerdir. İhaleyi en düşük kar payı ile çalışmayı teklif eden teşebbüsler kazanmıştır. 3 il için ise teklif verilmemiştir.

Konya iline ilişkin ihalenin sonuçlarını gösterir tabloya aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1 – Konya'ya ilişkin İhale sonuçları

	Tunçbilek 18 - 50 Torbalı	Soma+18 Torbalı	Soma Briket Torbalı	Soma Krible Kısırakdere+30	Soma Krible Deniz +30
Tahsis (ton)	150.000	100.000	5.000	10.000	10.000
Talep (ton)	120.000	60.000	5.000	10.000	10.000
Komisyon Oranı (%)	7,94	8,94	9.94	6,94	9,0
Kazanan Firma	Polat Maden	Polat Maden	Polat Maden	Polat Maden	Cenne-Özbey
CİF Satış Fiyatı (TL)	129.000.000	138.000.000	140.000.000	147.000.000	118.000.000

170 Öte yandan, TKİ yetkilileri tarafından, ihalede teklif verilen 41 ile kömür sevkiyatının demiryolu ile yapılacağı, karayolu ile taşıma yapılacak iller için ise daha sonra ayrı bir ihale açılacağı ve 2004-2005 sezonu için yaklaşık 3.000.000 ton parça kömür satılmasının beklendiği belirtilmiştir.

I.2. Değerlendirme

I.2.1. İlgili Pazar

I.2.1.1. İlgili Ürün Pazarı

180 Kömürün kullanım alanları genel olarak ısınma amaçlı ve sanayi amaçlı olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Kömür ticaretinde, kullanım amaçlarına göre istenen kalite için limitler düzenlenmektedir. Bunlar;

a-Toz Kömür : Boyutu 18 mm.'in altında kalan kömürler olup demir-çelik fabrikaları ve termik santrallerde kullanılmaktadır.

b-Parça Kömür : Boyutu 18 mm. ile 150 mm. arasındaki kömürler olup ısınma amacıyla soba ve kaloriferlerde kullanılmaktadır.

İncelemeye konu olan pazar parça kömür pazarıdır. Ülkemizde ısınma amaçlı olarak tüketilen parça kömür yerli ve yabancı kaynaklardan temin edilmektedir.

- 190 1990'lı yıllara kadar yok denecek kadar az olan kömür ithalatı 2000'li yıllara gelindiğinde yerli parça kömür tüketimini geçmiştir. 2003 yılı itibarıyla, ülkemizde neredeyse tamamı TKİ tarafından temin edilen yerli parça kömür tüketimi 2.750.000 ton civarında iken ithal parça kömür tüketiminin 7.500.000 tonu geçtiği görülmektedir. Aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, parça kömür ithalatı her geçen yıl artmaktadır.

Tablo 2- Yıllar İtibarıyla Kömür İthalatı

Yıl	Miktar (Ton)
2000	2.872.000
2001	3.798.000
2002	6.454.000
2003	7.656.000

- 200 İncelemenin konusu bakımından ilgili ürün pazarı ısınma amaçlı yerli parça kömür pazarı olarak tanımlanmıştır. Yerli parça kömürler kükürt ve uçucu oranının yüksek, kalori değerinin düşük olması nedeniyle ithal kömürlerden ayrılmaktadır. Fiyat açısından ise yerli kömür ithal kömürün yarı fiyatına satılmaktadır. Dolayısıyla bu iki kömürün farklı pazarlarda değerlendirilmesi gerekmektedir.

- 210 TKİ düzenlediği ihale ile 5 çeşit yerli parça kömürün bayiliğini vermeyi kararlaştırmıştır. Bu noktada söz konusu 5 ürünün ayrı birer ürün pazarı oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Linyit sahaları ülkemizde bütün bölgelere yayılmış olup, kalorifik değerleri 1.000-5000 kcal/kg arasındadır. Toplam linyit rezervlerimizin yaklaşık %6,9'u 3.000 kcal/kg'nin üzerinde, %13,2'si 2500-3000 kcal/kg arasında, %79,9'u ise 2500 kcal/kg'nin altında ısıl değere sahiptir. Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün 2004/4 sayılı Genelgesi'yle ısınma amaçlı yerli kömürlerde aranacak özellikler şu şekilde tespit edilmiştir:

Tablo 3- Yerli Kömür Spesifikasyonu

Kriterler	Değerler
Alt Isıl Değer	4.000 Kcal/kg (-200 tolerans)
Toplam kükürt	%2 maksimum
Boyut	18-150 mm

- 220 Yukarıda da ifade edildiği gibi yerli kömürlerin çok az bir kısmı 3.000 kcal'in üzerinde ısıl değere sahiptir. Bu nedenle Bakanlık tarafından 4.000 kcal ısıl değer tutturulması amacıyla parça olarak satışa sunulacak kömürler ısıl değer artırılması amacıyla yıkama işlemine tabi tutulmakta ve ısıl değer ve kükürt oranları bakımından belirli bir standarda getirilmektedir. Bu bakımdan TKİ'nin ürettiği tüm parça kömürlerin aynı ürün pazarında yer alması gerekmektedir.

1.2.1.2 İlgili Coğrafi Pazar

- 230 İncelemeye konu olan şikayet Konya'da faaliyet gösteren teşebbüslerden gelmektedir. Ancak, şikayet edilen uygulama Konya'nın dışındaki bölgeleri de ilgilendirmektedir. Bu nedenle incelemenin TKİ'nin bayilik sisteminin

tamamına yönelik olarak yapılması gerekmektedir. Ülkemizde üretilen parça kömürler linyit ve taşkömüründen oluşmaktadır. Taşkömürü sahaları sadece Zonguldak çevresinde yer alırken, linyit sahaları ülkenin geneline yayılmış durumdadır. Üretilen kömürlerin diğer bölgelere sevkiyatı olanaklı ise tercihen demiryolu ile ya da karayolu ile yapılmaktadır.

240 Üretim sahalarının ülke geneline yayılması ve bölgeler arası taşıma olanaklarının varlığı dikkate alınarak ilgili coğrafi pazar Türkiye Cumhuriyeti Sınırları olarak tanımlanmıştır.

I.2.2. 4. Madde Kapsamında Değerlendirme - TKİ Bayilik Sözleşmesi'nin Değerlendirilmesi

TKİ'nin bayilik sözleşmesi 21 maddeden oluşmakta olup, rekabet kuralları bakımından önem taşıyan maddeleri ile bunların 4054 sayılı Kanun ve 2002/2 sayılı Tebliğ karşısındaki değerlendirmelerine aşağıda yer verilmiştir.

250 - *Sözleşme'nin konusu ve münhasırlık*

Sözleşme'nin 3. maddesinde Sözleşme'nin konusu, TKİ tarafından üretilen, trampa yoluyla alınan, ithal edilen veya satın alınan kömürlerin il hudutları içinde ısınma amaçlı olarak bayilik sistemi ile satılması işi olarak belirlenmiştir.

Sözleşme'nin 12.h. maddesinde, bayinin sözleşme konusu işi kendisi ve/veya alt bayileri kanalıyla gerçekleştirebileceği, 12/l maddesinde ise TKİ'den alacağı kömürleri kendi nam ve hesabına satışa çıkaracağı belirtilmiştir.

260 Yukarıda da ifade edildiği gibi TKİ, bayilik sistemi kurulması düşünülen illerde aynı pazarda yer alan 5 çeşit ürün için ihaleye çıkmıştır. Bunun sonucu olarak da ilgili bölgelerde birden fazla teşebbüs bayi olarak belirlenmiştir. Bu nedenle ilgili bayilik sözleşmesinin münhasırlık taşımadığı görülmektedir.

270 Sözleşme'de bayinin belirlenen bölgede (il/illerde) satış yapacağı belirtilirken, bu bölgenin dışında pasif satış yasağına, hatta aktif satış yasağına ilişkin açık bir hüküm getirilmemiştir. 2002/2 sayılı Tebliğ'in 4. maddesinde "...sağlayıcı tarafından kendisine veya bir alıcıya tahsis edilmiş münhasır bir bölgeye ya da münhasır müşteri grubuna yapılacak aktif satışların kısıtlanması"na yönelik hükümlerin ilgili sözleşmeyi Tebliğ kapsamı dışına çıkarmayacağına yer verilmiştir. Bu doğrultuda münhasırlık taşımayan sözleşmelerde bayiye yönelik bölge sınırlaması getirilemeyeceği açıktır.

Sözleşme'de bayiye bölge dışına aktif veya pasif satış yasağı getirilmediği dikkate alındığında, ilgili sözleşmenin bu bakımdan 2002/2 sayılı Tebliğ ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- *Satış Fiyatı*

280 Sözleşme'nin 6. maddesinde, kömürlerin satış fiyatları ve şartlarının TKİ tarafından tespit edileceği, bayinin TKİ tarafından tespit edilen bu fiyatların üzerinde bir fiyattan satış yapamayacağı, ancak piyasa şartları çerçevesinde

bu fiyatların altında satış yapabileceği belirtilmiştir. Sözleşme'nin 7. maddesinde ise, bayi komisyonu kömürün CİF satış fiyatının belirli bir yüzdesi olarak belirlenmiştir.

290 2003/3 sayılı Tebliğ ile değişik 2002/2 sayılı Tebliğ'in 4. maddesinde "tarafaların herhangi birinin baskısı veya teşvik etmesi sonucu sabit veya asgari satış fiyatına dönüşmemesi koşuluyla sağlayıcının azami satış fiyatını belirlemesi veya satış fiyatını tavsiye etmesi"nin mümkün olduğu belirtilmiştir. Sözleşmede yer alan hükmün kömürün azami satış fiyatlarını tespit etmeye yönelik olduğu dikkate alındığında, bu yönüyle 2002/2 sayılı Tebliğ'e aykırılık taşımadığı görülmektedir.

- Rekabet Etme Yasağı ve Sözleşmenin Süresi

300 Sözleşme'nin 12/a maddesinde bayinin Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nda belirtilen haksız rekabette bulunmayacağı, 12/b maddesinde ise bayinin vilayet hudutları içerisinde TKİ logolu torbalardaki ısınma amaçlı kömürü satacağı ifade edilmiştir. Sözleşme'nin geneline bakıldığında, bayinin TKİ dışındaki sağlayıcılardan, örneğin ithalatçılardan, tedarik ettiği kömürleri pazarlayıp pazarlayamayacağı hakkında açık bir hüküm bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile sözleşmede bayiye rekabet etme yasağı getiren açık bir hüküm bulunmamaktadır.

310 Sözleşme'de TTK'nda yer alan haksız rekabet hükümlerine atıf yapılması dikkat çekicidir. Şöyle ki; haksız rekabet kanunla zaten yasaklanmış olup, sözleşmede bunun tekrar yasaklanmasına gerek bulunmamaktadır. Bu noktada, sözleşmede yer alan haksız rekabet yasaklamasının rekabet etme yasağını da kapsayacak şekilde geniş yorumlanıp yorumlanamayacağı veya bu hükmün rekabet etme yasağı getirmek amacıyla konulmuş olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir.

Söz konusu hükmün bayiye rekabet etme yasağı getirdiği kabul edildiğinde, 2002/2 sayılı Tebliğ bakımından bu yasağın süresi önem kazanmaktadır. Sözleşme'nin 4. maddesinde, geçerlilik süresinin 2004 yılı Ağustos ayından 30.6.2005 tarihine kadar olduğu belirtilmiştir.

320 2002/2 sayılı Tebliğ'in 5. maddesine göre, dikey anlaşmalarda bayiye 5 yıla kadar rekabet etme yasağı getirilebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, 1 yıl süre ile geçerli olacak TKİ Sözleşmesi'nde bayiye rekabet etme yasağı getirilmiş olsa dahi bu durum rekabet kuralları ile çelişmeyecektir.

Bu doğrultuda, 4054 sayılı Kanun bakımından önem taşıyan maddelerine yukarıda yer verilen TKİ Sözleşmesi'nin 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine ve bu Kanun'a dayanarak çıkarılan 2002/2 sayılı Tebliğ'e aykırı hükümler taşımadığı kanaatine ulaşılmıştır.

I.2.3. 6. Madde Kapsamındaki Değerlendirme

330 Şikayet başvurusunda, TKİ'nin bayisi dışındaki firmalara kömür vermeyi kestiği ve bu firmaların pazar dışına çıkarıldığı yönünde iddialar yer

almaktadır. Bu iddialar, 4054 sayılı Kanun'un "hakim durumun kötüye kullanılması" başlıklı 6. maddesi kapsamında inceleme yapmayı gerektirmektedir.

1.2.3.1. Hakim Durum

340 Ülkemizde 2002 yılı itibarıyla linyit üretimine ilişkin bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 4- 2002 Yılı Linyit Üretimi

Ruhsat Sahibi	Üretim (Ton)	Oran (%)
TKİ	32.896.000	60,90
EÜAŞ (Elektrik Üretim A.Ş.)	16.432.000	30,42
Diğer (Özel teşebbüsler)	4.686.000	8,68
TOPLAM	54.014.000	100

350 Bu tabloda teşebbüslerin toz ve parça kömür üretimlerinin tamamına yer verilmiştir. EÜAŞ'ın tüm üretimini, elektrik santrallerinde kullanılan toz kömür oluşturmaktadır. "Diğer" başlığı altında yer alan üretimin de tamamına yakını toz kömürden oluşmaktadır. TKİ ise 2003 yılında yaklaşık 2.500.000 ton parça kömür, 30.000.000 ton toz kömür üretimi gerçekleştirmiştir. TKİ'nin 2004-2005 yılı parça kömür üretiminin 3.000.000 ton'u bulması beklenmektedir.

Taşkömürü sahaları ise Zonguldak çevresinde yer almakta olup Türkiye Taşkömür Kurumu (TTK) tarafından işletilmektedir. Son yıllarda üretimi 2-2,5 milyon ton arasında seyreden yıkanmış taşkömürünün, yaklaşık olarak, yüzde 65'i Çatalağzı Termik Santrali'ne, yüzde 17'si demir-çelik fabrikalarına, yüzde 8'i çimento, çay, şeker vb. fabrikalarına ve yüzde 10'u da bölgedeki ısınma amaçlı kullanılmak üzere bölgedeki halka pazarlanmaktadır.

360 Yukarıda yer verilen yaklaşık değerler dikkate alındığında 2003 yılı itibarıyla yerli parça kömür üretimi ile ilgili olarak aşağıdaki tabloyla karşılaşılmaktadır.

Tablo 5 – Yerli Parça Kömür Üretimi

Üretici	Üretim Miktarı (Ton)	Payı (%)
TKİ	2.500.000	91
TTK	250.000	9
TOPLAM	2.750.000	100

Tablodan da görüldüğü üzere, TKİ yerli parça kömür üretiminde %90 gibi bir pazar payına sahiptir. Bu doğrultuda, TKİ'nin yerli parça kömür pazarının üretim seviyesinde hakim durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1.2.3.2. Kötüye Kullanma

370

Şikayet dilekçesinde, TKİ'nin kurduğu bayilik sistemi sonucu ihaleyi kazanan firma dışındaki firmalara mal verilmediği belirtilmiş, mal alamayan teşebbüslerin atıl hale geleceği ve pazardan çıkacağı, bu yolla tekelleşmeye yol açılacağı ifade edilmiştir. Hakim durumdaki teşebbüsün mal vermeyi

kesmesi veya müşteriler arasında ayrımcılık yapması 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesinde yasaklanan eylemlerdendir.

Mal vermeyi kesmenin 4054 sayılı Kanun kapsamındaki değerlendirmesinde şu kriterler dikkate alınmaktadır:

380

- a- Mal vermeyi reddeden teşebbüsün hakim durumda olması,
- b- Teşebbüsün bazı müşterilere mal satarken bazılarına ürün vermeyi reddetmesi,
- c- Hakim durumdaki teşebbüsün uzun süre mal vermekte olduğu müşterisine mal vermeyi reddetmesi ve mal vermeyi kesmenin objektif gerekçelere dayanmaması,
- d- Mal vermeyi kesmesinin rekabeti kısıtlayıcı amacı olup olmadığı.

- Mal vermeyi reddeden teşebbüsün hakim durumda olması

390

Söz konusu davranışın Rekabet Hukuku ihlali sayılması için bu eylemi gerçekleştiren teşebbüsün ilgili pazarda hakim durumda bulunması gerekmektedir. Yukarıda da açıklandığı gibi, yerli parça kömür pazarının üretim seviyesinde TKİ hakim durumdadır.

- Teşebbüsün bazı müşterilere mal satarken bazılarına ürün vermeyi reddetmesi

400

Ürün satmayı reddetmek suretiyle hakim durumun kötüye kullanılması, teşebbüsün bazı alıcılarına ürün satmaya devam etmesine karşılık bazılarına ürün vermeyi reddetmesi halinde ortaya çıkmaktadır. TKİ, bayilik sistemi ile ihaleyi kazanan firmalara kömür vermeye devam ederken ihale dışında kalan eski alıcılarına mal vermeyi durduracaktır.

- Hakim durumdaki teşebbüsün uzun süre mal vermekte olduğu müşterisine mal vermeyi reddetmesi ve mal vermeyi kesmenin objektif gerekçelere dayanmaması

410

Ürün satmayı reddetme davranışının hakim durumun kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilmesi için hakim durumdaki teşebbüs ile alıcı arasında uzun süreli düzenli bir ticari ilişkinin var olması gerekmektedir.

Şikayete konu olan bayilik sisteminden önceki dönemde, TKİ talepte bulunan ve bedelini yatıran bütün kişi ve kuruluşlara kömür satışı yapmaktaydı. Bu müşterilerin arasında uzun süredir TKİ'den kömür alanların olduğu gibi kısa dönemli yatırım amaçlı kömür alanlar veya kendi ihtiyacı için bu alımı gerçekleştirenlerin de olduğu bilinmektedir.

420

Nitekim TKİ yetkilileri, yeni getirilen bayilik sistemi sonucu mal vermenin kesildiği müşterileri arasında uzun süredir müşterisi konumunda olan teşebbüslerin de bulunduğunu teyit etmişlerdir.

İlgili davranışın kötüye kullanılma sayılmasının en önemli şartı ise satışı reddetmenin objektif olarak haklı gerekçelere dayanmamasıdır.

TKİ'nin bazı müşterilerine mal vermeyi kesmesinin nedeni, şirketin bayilik sistemine geçmesidir.

TKİ'de yapılan incelemede yetkililer tarafından;

- 430 -bayilik sistemine geçildiği 2004 Ağustos ayına kadar her isteyen kömür satıcısına kömür verildiği,
-ithal kömür fiyatlarındaki yükselmeyi engelleyebilmek için düşük fiyattan yerli kömür satışı yaptıkları, ancak bu düşük fiyatların tüketiciye yansımadağı, yalnızca kömür ticareti ile uğraşan firmaların karını artırdığı,
-bu durumu engelleyebilmek için çeşitli çarelere başvurulduğu ancak hiçbir yolun istenen sonucu doğurmadığı,
-iç piyasadaki kömür fiyatlarının düşürülmesi için en son çare olarak Bayilik sistemine başvurulduğu, bu sistemle ihaleyi kazanan firmalara mal verileceği ve bu firmaların belirlenen bölgedeki yerli kömür satışlarında TKİ'ye karşı
- 440 sorumluluk taşıyacağı,
-böylece bayilik sistemi sayesinde kömür piyasasının belirli bir düzen içine gireceği

ifade edilmiştir.

- 2002/2 sayılı Tebliğ'de, dikey anlaşma yapacak teşebbüslere yönelik bir pazar eşiği getirilmemiş, pazar güçlerine bakılmaksızın tüm teşebbüslerin bayilik sistemi kurabileceği kabul edilmiştir. Bayi seçimlerinin ihale ile yapıldığı ve bu konuda ayrımcılık da yapılmadığı dikkate alındığında TKİ'nin ihaleyi
- 450 kazanamayan firmalara mal vermemesinin objektif ve haklı gerekçelere dayandığı görülmektedir.

- TKİ'nin ileri sürdüğü gerekçelerin ve mal vermeyi kesmesinin rekabeti kısıtlayıcı amacı olup olmadığının değerlendirilmesi

- Yukarıda TKİ'nin bazı müşterilerine mal vermeyi kesmesinin gerekçelerine yer verilmiş ve bu gerekçelerin objektif ve haklı kabul edilebileceği belirtilmiştir. Bu tespitlere ek olarak TKİ'nin mal vermeyi kesmesinin müşterilerin yer aldığı pazarda (perakende kömür satışı pazarı) rekabeti kısıtlama amacı taşıyıp
- 460 taşımadığının incelenmesi gerekmektedir.

Mal vermeyi kesme yoluyla pazarda rekabeti sınırlandırmak veya ortadan kaldırmak amacını ve/veya etkisini taşıyıp taşımadığının tespitinde, hakim durumdaki teşebbüsün müşterilerinin pazarında faaliyet gösterip göstermediği hususu dikkate alınmalıdır. Bu durumun varlığı halinde, rakip alıcılarına mal verme ve hizmet sunma imkanına sahip hakim durumdaki teşebbüsün rakiplerine mal vermeyi kesmesinin, nihai ürün ve hizmet piyasasındaki rekabeti kısıtlama amacına yönelik olduğu söylenebilecektir.

- 470 TKİ kömür piyasasının üretim seviyesinde yer almakta olup piyasanın toptancı ve perakendeci seviyesinde faaliyette bulunmamaktadır. Bu bakımdan TKİ'nin bazı müşterilerine mal vermeyi kesmek suretiyle rekabeti kendi lehine kısıtlama amacı gütmeyeceği anlaşılmaktadır. Öte yandan, şikayete konu olan bayilik sisteminin ithal kömür fiyatlarındaki artışın frenlenmesi ve yerli

kömürün dağıtımının belirli bir düzene sokulması amacıyla oluşturulması ve bayilerin ihale ile belirlenmiş olması bu kanaati güçlendirmektedir.

480 Bu açıklamalar çerçevesinde TKİ'nin bayilik sistemine geçmesi nedeni ile bazı müşterilerine mal vermeyi kesmesinin 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesi çerçevesinde ihlal olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

J. SONUÇ

Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre;

- Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu'nun "Bayilik Sözleşmesi"nin 2003/3 sayılı Tebliğ ile Değişik 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği kapsamında grup muafiyetinden yararlandığına,
  - 490 - Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu'nun 2004-2005 sezonunda uygulamaya başladığı bayilik sistemi nedeniyle bazı müşterilerine mal vermeyi kesmesinin 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 6. maddesini ihlal etmediğine, dolayısıyla anılan teşebbüs hakkında önaraştırma yapılmasına ya da soruşturma açılmasına gerek bulunmadığına, bu nedenle şikayetin reddine
- OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.